

Marija N. Vujović
Škola stranih jezika Logos
skolalogosbeograd@gmail.com

УДК: 811.133.1'367:821.131.1.09-3
doi: 10.19090/zjik.2022.111-131
оригинални научни рад

**ANALIZA SINTAKSIČKIH ELEMENATA NEOSTANDARDNOG
ITALIJANSKOG JEZIKA U DVA SAVREMENA ITALIJANSKA
ROMANA: IO E TE, N. AMANTIJA I ESCO A FARE DUE PASSI, F.
VOLA**

SAŽETAK: Ako standardni italijanski predstavlja referentni model za ispravno korišćenje jezika, budući da podleže normativnoj kodifikaciji, onda neostandard predstavlja nov i neformalan varijetet italijanskog jezika, decenijama prisutan u govornom jeziku, ali cenzurisani u gramatikama. Predmet rada je analiza dva savremena italijanska romana u cilju pronalaženja osnovnih sintaksičkih karakteristika neostandarda. Izabrana su dva autora koji, premda su u trenutku objavljivanja romana pripadali mlađoj generaciji italijanskih pisaca, predstavljaju svojevrsne antipode, te njihovi tekstovi pružaju idealan okvir za istraživanje. Bez obzira na činjenicu da se radi o dva potpuno različita književna ostvarenja, analiza tekstova pokazuje učestalo prisustvo sintaksičkih elemenata neostandarda u oba dela, što govori u prilog tvrdnji da je neostandard toliko prisutan u savremenom italijanskom književnom jeziku, da se više ne može ignorisati kao nepravilni jezički varijetet koji odstupa od gramatičke norme.

Ključne reči: italijanski jezik, neostandard, sintaksa, Nikolo Amaniti, Fabio Volo

1. FENOMEN NEOSTANDARDA

Pod pojmom „standard“ podrazumeva se „varijetet jezika koji podleže normativnoj kodifikaciji i koji služi kao referentni model za pravilnu upotrebu jezika i školsku nastavu“ (Berruto 2010). Osnovna karakteristika standarda je ta da je on „fiksni i priznat na najvišem institucionalnom nivou“ (Sabatini 1985: 177). D'Agostino (2007) govori o dva kriterijuma standardnog jezika: deskriptivnom i sociolingvističkom. Prema prvom, standard je varijetet nemarkiran u dijastratiji, dijafaziji i dijatopiji. Prema drugom, standard je varijetet opisan u gramatikama i rečnicima, jezik koji se uči u školama. Sličnu podelu ovoj nudi i Beruto (2012) identifikujući funkcionalni i strukturni aspekt standarda.

Kada je u pitanju današnji standardni italijanski jezik, on se zasniva na firentinskom dijalektu. „Pitanje jezika“ (ital. *questione della lingua*), odnosno rasprava o tome koji jezički model treba usvojiti kao standardni, bar kada je

književnost u pitanju, bilo je aktuelno vekovima. Među prvim traktatima na ovu temu, nalazimo Danteov „O narodnom jeziku“ (lat. *De vulgari eloquentia*) s početka XIV veka. Premda je delo napisano na latinskom, u to vreme jezikom učene elite, Dante se zalagao da se književnost piše na narodnom jeziku, kako bi postala dostupna i manje obrazovanim slojevima društva. U XVI veku pitanje jezika je i dalje bilo otvoreno. Bembo je u delu *Prose della volgar lingua* kodifikovao toskanski dijalekat iz četrnaestog veka kao model za književni jezik, jer su na ovom jeziku pisale „tri krune“ italijanske književnosti: Dante, Petrarca i Bokačo. U XIX veku, Manconi se u romanu *Verenici* (ital. *I promessi sposi*), odlučio za jezik koji će razumeti šira čitalačka publika – govorni firentinski, budući da mu se Bembov pisani firentinski činio kao zastareo i malo razumljiv.

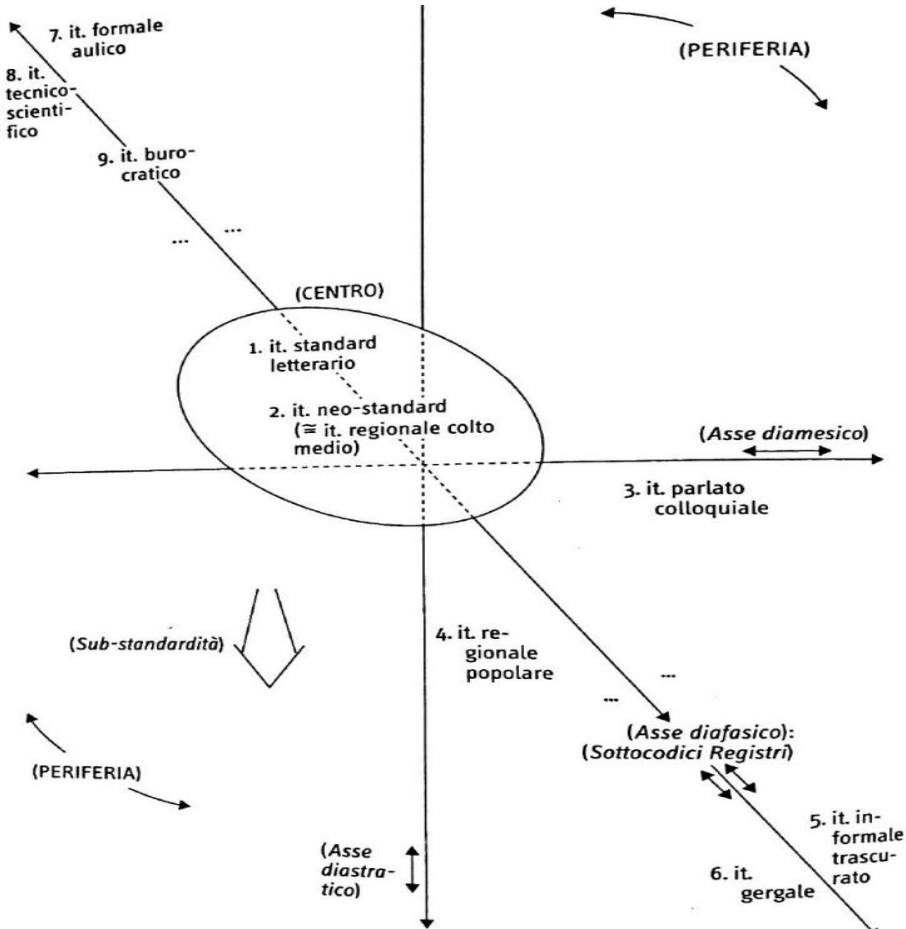
Ovaj jezik je postao nacionalni jezik u vreme ujedinjenja Italije 1861. godine. Problem nacionalnog jezika pokazao se kao jedan od krupnijih u tek oformljenoj državi, budući da je do trenutka ujedinjenja stanovništvo poluostrva govorilo lokalnim dijalektima. Različiti faktori su uticali na širenje nacionalnog jezika: učenje standardnog italijanskog jezika u školama, unutrašnja migracija sa juga u industrijalizovane gradove severa, obavezno služenje vojnog roka, svetska emigracija posle dva svetska rata i konačno, nakon pedesetih godina, širenje i uticaj televizije (Marazzini 2004, Grassi et al. 2012). Zahvaljujući navedenim faktorima, italijanski jezik, za svega nekoliko decenija, transformisao se iz elitnog, pisanog i formalnog u svakodnevni jezik kojim govore sve društvene klase u svim delovima Italije (De Renzo 2008).

Ipak, ispostavilo se da je standardni jezik, kodifikovan u gramatikama i u tradicionalnim školskim udžbenicima i lišen bilo kakvog regionalnog uticaja, udaljen od jezika u stvarnoj upotrebi. Različite socio-kulturne transformacije, ali i kompleksnost i raznolikost sistema komunikacije, u različitim evropskim jezicima, pa samim tim i u italijanskom, doveli su do selekcije i promocije specifičnih osobina jezičke norme, što je uslovalo koegzistenciju više različitih normi, umesto dotada prevlasti jedne jedine kodifikovane norme (Sabatini 1985). Radi se, naime, o neostandardu, novom varijetetu italijanskog, koji neminovno utiče na izgled savremenog italijanskog.

Jezički repertoar italijanskog jezika sastoji se od bezbroj varijeteta. Različite varijetete italijanskog jezika (dijalekti, regionalni italijanski, neostandard itd.) opisao je Beruto (2012) koji govori o njihovim razlikama u smislu dijastratije, dijafazije, dijatopije i dijamezije. Kod dijastratskih varijeteta, koji se nazivaju i socijalni, u obzir se uzimaju starosne razlike govornika ili njihov socijalni status, dok se dijafazni varijeteti odnose na kontekstualne razlike, tj. razlike u načinu

izražavanja govornika shodno komunikacijskim situacijama u kojima se nalaze, na tip odnosa i nivo formalnosti koji postoji između govornika, kao i na komunikativnu nameru. Pod dijatopskim varijetetom podrazumevaju se geografski varijeteti jezika (dijalekti), dok se dijamedijalni varijeteti odnose na sredstva koja se koriste u komunikaciji (pisana ili govorna).

Kada je u pitanju neostandardni italijanski, u Berutovoj shemi njegov položaj je blizu centra sistema varijeteta italijanskog i duž dijafazne ose, dok se standardni italijanski jezik nalazi malo iznad neostandarda. Drugim rečima, standardni italijanski i neostandard se zajedno smatraju referentnim varijetetom, s tim što je neostandard neznatno izmenjen u dijatopiji, bliži govornom registru u dijameziji i udaljeniji od učenog i birokratskog stila u dijafaziji (Berruto 2012). Ova dva jezička varijeteta imaju još jednu zajedničku osobinu: pripadaju varijetetu pisanja, s tom razlikom što standardni italijanski podrazumeva književni i tradicionalni jezik, kodifikovan gramatikama na firentinskom dijalektu, što mu daje dijatopsku markiranost.

Slika 1. Osa varijeteta italijanskog jezika (Berruto 2012: 24)

Dakle, neostandardni italijanski jezik predstavlja postojanje neformalnijeg jezičkog varijeteta u komunikativnim navikama (govornim i pisanim), prosečnih govornika koji je nastao iz govornog jezika (Sabatini 1985), odnosno predstavlja difuziju i prihvatanje fonoloških, leksičkih, morfoloških i sintaksičkih karakteristika jezika, decenijama prisutnih u govornom jeziku, ali cenzuriranih u gramatikama koje su insistirale na kodifikovanoj jezičkoj normi. Radi se o panitalijanskom fenomenu, koji je svojstven svim društvenim slojevima nezavisno od stepena njihovog obrazovanja, ne vezuju se za isključivo govornu produkciju veći i za pisanu, pod uslovom da nije suviše formalna (ibid.).

Počev od šezdesetih godina, a posebno osamdesetih godina prošlog veka, studije koje su se bavile italijanskim jezikom pomerile su fokus sa izučavanja

propisane norme na onaj jezik koji se razlikuje od kodifikovanog i književnog standardnog italijanskog, a koji je prisutan u realnim komunikacijskim situacijama.

2. SINTAKSIČKE KARAKTERISTIKE NEOSTANDARDA

Taksonomijom karakteristika neostandarda bavili su se brojni autori. Među prvima Frančesko Sabatini je u radu „L’italiano dell’uso medio: una realtà tra le varietà linguistiche italiane“ analizirao osnovne specifičnosti fonologije, morfologije, sintakse i leksike neostandardnog italijanskog jezika. Među karakteristikama sintaksičkog aspekta neostandarda izdvajaju se (Sabatini 1985):

Fenomeni „isticanja“ (*fenomeni di „enfasi“*) – autor deli na četiri vrste fenomene koje norma standardnog italijanskog jezika smatra pogrešnim:

Postavljanje subjekta na mesto predikata, odnosno na naglašen umesto na neutralan položaj (*posposizione del soggetto al predicato*) – *Canta Mario* (‘Peva Mario’) umesto standardnog *Mario canta* (‘Mario peva’). U rečenici *Mario canta* – nova informacija u rečenici je „canta“, dok je u rečenici *Canta Mario* to „Mario“.

Segmentirana rečenica (*frase segmentata*) – odnosno izmeštanje teme (ili poznate informacije) udesno ili ulevo i njeno ponavljanje kroz zamenicu u rečenici koja uvodi novu informaciju (remu): *i soldi te li ho dati* (‘novac dao sam ti ga’), *il libro non l’ho letto* (‘knjigu nisam je pročitao’), *lo so che non è vero* (‘to znam da nije istinito’), *vorrei conoscerli, i tuoi figli* (‘želim da ih upoznam, tvoju decu’).

Anakolut (*anacoluta*) – struktura u kojoj je tema, koja se naziva i „nominativus pendens“ povezana samo semantički, ali ne i sintaksički sa remom: *Giorgio, non gli ho detto nulla* (‘Đorđo, nisam mu rekao ništa’) umesto *A Giorgio non gli ho detto nulla* (‘Đorđu nisam mu rekao ništa’). U prvoj rečenici upotrebljen je akuzativ, umesto dativa, kao u drugoj.

Rascepljena, podeljena rečenica (*frase „scissa“/„spezzata“*) – struktura sačinjena od dve rečenice, prva sa glagolom *essere* (‘biti’) koja ističe novu informaciju i druga koja sadrži poznatu informaciju. Ova vrsta rečenice maksimalno naglašava novu informaciju i ujedno produžava trajanje iskaza, te na taj način olakšava prijem informacije koju donosi (ibid.): *è lui che me l’ha detto* (‘on je taj koji mi je to rekao’), što predstavlja markiranu verziju neutralne rečenice *lui me l’ha detto* (‘on mi je to rekao’).

Pomeranje klitičke zamenice uz pojedine glagole (*risalita del pronome clítico in presenza di un verbo „servile“*) – klitika prelazi iz enklitike semantički važnijeg glagola u proklitiku pomoćnog glagola. Ovo je posebno česta pojava u

sledećim slučajevima: kod pasivnog *si*, uz modalne glagole, uz strukture: *stare* + gerundij (*stare* + *gerundio*), *stare a/per* ('biti'), *cominciare a* ('početi'), *finire di* ('završiti'), i negativni imperativ: *non ti posso aiutare* ('tebi ne mogu da pomognem') umesto *non posso aiutarti* ('ne mogu tebi da pomognem'). Ni u jednom od navedenih slučajeva značenje iskaza se ne menja.

Vrste veznika u uzročnim, namernim i upitnim rečenicama – za izražavanje uzroka u neostandardu se češće koriste veznici *siccome* ('pošto, budući da') i *dato che* ('pošto, budući da') nego *poiché* ('pošto, budući da'). Pored toga, za izražavanje uzroka koristi se i parataksa gde se u potpunosti izostavlja veznik (*fa molto freddo e preferisco non uscire* ('veoma je hladno i radije neću izaći'), umesto *siccome fa molto freddo preferisco non uscire* ('budući da je veoma hladno, radije neću izaći'). U namernim rečenicama retko se koristi veznik *affinché* ('da bi', 'kako bi'), češća je upotreba *perché* ('da bi', 'kako bi'), ili *per* ('da bi') sa infinitivom u implicitnim. U upitnim se koristi *come mai* ('otud to', 'kako to') radije nego *perché* ('zašto'). Ni u jednom od navedenih slučajeva značenje rečenice se ne menja

Slaganje po smislu (*concordanza a senso*) – kada je subjekat kolektivna imenica, glagol je često u množini: *un centinaio partono domani* ('stotina kreću sutra').

Značajan doprinos je dao i autor Beruto (Berruto 2012), koji u knjizi *Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo* razvrstava karakteristike neostandarda u četiri grupe: morfosintaksa, leksika i građenje reči, tekstualnost i pragmatika i fonologija. Izdvajaju se sledeće karakteristike sintakse neostandarda:

Segmentirane rečenice (*frasi topicalizzate e segmentate*) – u ovoj kategoriji se izdvajaju četiri vrste rečenice kojima je zajedničko to što imaju drugačiju strukturu u odnosu na nemarkirane, standardne rečenice u kojima je subjekat tema i zauzima prvo mesto, a slede mu predikat i objekat:

Izmeštanje ulevo (*dislocazione a sinistra*) – konstrukcija u kojoj se na mesto teme postavlja element rečenice koji prema normi standarda ne bi bio u tematskom položaju, što je čini markiranom. Element pomeren ulevo se ponavlja u rečenici sa klitičkom zamenicom. Beruto izdvaja dve podvrste: pravo izmeštanje ulevo (*a Gianni non gli ho detto niente* – 'Đaniju ništa mu nisam rekao') i Sabatinijev anakolut (*Gianni non gli ho detto niente* – 'Đani ništa mu nisam rekao').

Izmeštanje udesno (*dislocazione a destra*) – reč je o markiranoj konstrukciji gde imenička sintagma čija sintaksička uloga zavisi od glagola u rečenici biva ponovljena, odnosno anticipirana klitikom: *le mangio le mele*

(‘jedem ih jabuke’). Upravo isticanjem klitike u početni položaj postiže se markiranost iskaza.

Prezentativno *c'è* (*c'è presentativo*) – struktura sačinjena od uvodnog *c'è/ci sono* i imeničke sintagme kojoj sledi (pseudo)relativna rečenica: *c'è un gatto che gioca nel giardino* (‘ima jedan mačak koji se igra u dvorištu’). Neutralna rečenica sa istim značenjem glasila bi *un gatto gioca nel giardino* (‘jedan mačak se igra u dvorištu’).

Rascepljena rečenica (*frase scissa*) – struktura koja dopušta da se informacija prelomi u dva bloka, gde se jedan element izdvaja i suprotstavlja ostalim elementima u izrazu: *è Mario che ha tirato la coda al gatto* (‘Mario je taj koji je povukao mačka za rep’), *non è che sia malato, è che non sto bene* (‘nije da sam bolestan, već se ne osećam dobro’).

Fenomen uproščavanja u zavisnim rečenicama: *perché* (‘da bi’, ‘kako bi’), menja *affinché* (‘da bi’, ‘kako bi’), u namernim rečenicama, *siccome* (‘pošto, budući da’) i *dato che* (‘pošto, budući da’) češći su od *perché* (‘zato što’) i *poiché* (‘pošto, budući da’) u uzročnim, upotreba *così* (‘tako da’) sa konsekutivno-finalnom vrednošću, korišćenje *perché* (‘zato što’) umesto *infatti* (‘naime’), upotreba konstrukcije *per* (‘jer’) + *infinitiv* sa uzročnom vrednošću itd. Ni u jednom slučaju značenje iskaza se ne menja, a alternativna rešenja potiču iz govornog jezika.

Slaganje po smislu (*concordanza ad sensum*) – slaganje predikata po smislu kada je subjekat kolektivna imenica kojoj sledi partitivna dopuna (*un gruppo di ragazzi si sono affacciati* (‘grupa mladića su se približili’)). Rečenica u kojoj je izvršeno gramatičko slaganje predikata glasila bi: *un gruppo di ragazzi si è affacciato* (‘grupa mladića se približila’).

Izostanak slaganja predikata i subjekta u pluralu, u slučajevima kada se subjekat nalazi iza predikata (*ce n'è di misteri in questa storia* – ‘ima misterija u ovoj priči’). Gramatičko slaganje predikata i subjekta bi dalo sledeću rečenicu: *ce ne sono di misteri in questa storia* (‘ima misterija u ovoj priči’).

3. ANALIZA KORPUSA

Korpus čine dva savremena italijanska romana: *Io e te* (IET) iz 2010. godine, čiji je autor Nikolo Amaniti, i *Esco a fare due passi* (EFDP) iz 2001. godine, čiji je autor Fabio Volo. Premda bi se na prvi pogled moglo zaključiti da analizirani romani dele više zajedničkih karakteristika (oba pripovedaju iz prvog lica, objavljeni su prve decenije XXI veka, autori su u trenutku objavljivanja pripadali grupi mlađih pisaca i obojica su dostigli zavidne tiraže), radi se o

potpuno drugačijim delima. S jedne strane, analiziran je šesti po redu roman afirmisanog pisca i scenariste (Amaniti), dobitnika prestižnih književnih nagrada (*premio Strega*), za dela koja predstavljaju svojevrsni otklon od dotadašnje književne paradigme i koje karakteriše specifična pripovedna tehnika. Ovaj autor je prodao preko jedanaest miliona knjiga u celom svetu, prevedenih na preko 50 jezika, među kojima je i srpski, a na osnovu nekih od njih su snimljeni filmovi. Savremenici ga smatraju jednim od najbriljantnijih savremenih italijanskih pisaca koji je snažno obeležio italijansku književnu scenu i čiji je značaj za modernu prozu neprocenjiv. Antonio D'Orico, književni kritičar i esejista ga čak poredi sa Manconijem¹. Amanitijev jezik je standardni italijanski koji oscilira između tradicionalnijih formi koje odražavaju srednje visok registar obrazovane osobe i oblika usmenog izražavanja sastavljenih od žargonskih reči, psovki, vulgarnih izraza (koje mlađe generacije više ne doživljavaju kao takve), reči stranog porekla ili tipičnih za masovne medije, reklame i rijaliti program, od najvulgarnijih formi do jezika nauke, sektorijalnih jezika (medicina, muzika, zoologija), kolokvijalizama, idioma i mladalačkog žargona (Adamo 2007). Sa druge strane analiziran je debitantski roman *Di-džeja* i radijskog voditelja (*Volo*), koji se obično i spominje u kontekstu ovog romana, namenjen mlađoj čitalačkoj publici koji, uprkos tiražu od 300.000 prodatih primeraka i postignutom velikom uspehu kod publike, italijanska književna kritika nije blagonaklono dočekala. Na srpski jezik su prevedena samo dva romana ovog autora: *Il giorno in più* (*Još jedan dan*) i *Il tempo che vorrei* (*Kad bi juče bilo sutra*).

Oslanjajući se na taksonomiju Sabatinija i Beruta (ali i drugih autora: Cortelazzo 2000, Fioretto 2011, D'Achille 2016), premda se njihove klasifikacije vrlo često ne podudaraju, u analizi korpusa pronađeni su sledeći primeri sintaksičkih elemenata neostandarda, koji se najčešće tiču markiranog redosleda rečeničnih konstituenata, onog gde je redosled komponenata drugačiji od ustaljenog subjekat – predikat – objekat, i koji kao komunikativni cilj ima različitu distribuciju informacija:²

¹ Izvor: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2010/11/27/nella-rete-della-stroncatura/79001/>

² Zbog ograničenog prostora na raspolaganju u radu nisu analizirani svi sintaksički aspekti neostandarda, a takođe nisu navedeni svi primeri, već samo oni koji na najupečatljiviji način ilustruju analizirani fenomen. Izostavljeni su i primeri koji sadrže vulgarizme.

3.1 *Izmeštanje ulevo*

U ovakvoj vrsti rečenice tipičnoj za neostandard redosled rečeničnih konstituenata se razlikuje od standardnog koji podrazumeva sledeći shemu: subjekat – predikat – objekat. Izmeštanje ulevo anticipira temu (poznati element) na taj način što pomera jedan rečenični element, koji nije subjekat, na početak rečenice, premda prema kodifikovanom gramatičkom pravilu on ne bi stajao na tom mestu. Taj rečenični element se ponavlja klitičkom zamenicom. Izmešten red rečeničnih delova dozvoljava govorniku da uvede ili naglasi novu temu. Iako se ovakva konstrukcija dugo smatrala gramatički neispravnom, Sabatini (1985) podseća da nije reč o novom fenomenu, već o pojavi koja je postojala i ranije.

Izmeštanje ulevo objekta (akuzativa) smatra se manje markiranom konstrukcijom u odnosu na izmeštanje ostalih rečeničnih konstituenata. Ova vrsta konstrukcije zahteva reorganizaciju ustaljenog reda reči: subjekat – predikat – objekat, pri čemu se objekat (tema) pomeren u inicijalni položaj mora ponoviti nenaglašenom akuzativnom zamenicom (*Il libro, l'ho letto due volte* umesto *Ho letto il libro due volte*). Ukoliko se izmešta ulevo dativ ili neki drugi rečenični element, ponavljanje u vidu klitike (dativna zamenica, rečice *ci* i *ne*) je fakultativno i smatra se pleonastičnim (*A Luisa (le) ho regalato un libro, A Roma (ci) vado ogni estate, Di questo non (ne) voglio sapere*).

U romanu *Io e te* su identifikovani sledeći primeri: a) La borsa con le medicine l'hai presa? (Da li si poneo torbu s lekovima?, 14³); b) Il resto mi pare che lo abbiamo controllato...(Ostalo mi se čini da samo proverili, 15); c) Questa cosa dell'umorismo l'aveva detta mio padre... (To o humoru je rekao moj otac, 19); d)...tutti gli altri li considera non del suo livello (za sve ostale smatra da nisu na njegovom nivou, 26); e) Tu questi problemi non li hai (Ti te probleme nemaš, 48); f) Un paio di estati le avevamo passate insieme a Capri...(Nekoliko leta smo proveli zajedno na Kapriju, 55); g) Tutte queste cose le avevo capite...(Sve sam to shvatio..., 55); h) Questa cosa delle visite proprio non la capivo (To oko poseta nisam baš razumeo, 87); i) Una storia, in effetti, ce l'avevo (Jednu priču sam, naime, imao, 92); j) Il motoscafo l'ho visto nelle foto (Gliser sam video na slikama, 106), itd.

U romanu *Esco a fare due passi* su izdvojeni sledeći primeri: a)... e magari la tua metà l'hai trovata (...a možda si svoju polovinu pronašao, 10); b) Io invece la mia strada non l'ho ancora decisa (Ja međutim svoj put još uvek nisam

³ Prevod svih primera u radu je autorkin.

odlučio, 11); c) Forse un piccolo dubbio l'ho avuto quando sono stato a casa sua (Možda sam malu nedoumicu imao kada sam bio u njenoj kući, 32); d) Ma il vero motivo l'ho capito solo da qualche mese (Pravi razlog sam shvatio tek pre nekoliko meseci, 35); e) Lucia l'ho conosciuta qualche anno fa (Lučiju sam upoznao pre nekoliko godina, 35); f) Io un'ideologia politica non ce l'ho (Ja političku ideologiju nemam, 50); g) Anche questo, giuro, non l'ho mai fatto (I to, kunem se, nikad nisam uradio, 60); h) Tante cose lei non le vedeva (Toliko stvari ona nije videla, 97); i) Denise non la conoscevo (Deniz nisam poznavao, 101); j) Il film lo guarderò domani (Film ću pogledati sutra, 107); k) Tu questo lo hai capito adesso? (Ti si to sad shvatio?, 112); l) Questa del salvadanaio l'ho già sentita mille volte (Priču o kasici sam čuo hiljadu puta, 124); lj) Il primo anno l'ho passato vivendo con un mio amico (Prvu godinu sam proveo živeći sa jednim prijateljem, 145); m) Ancora adesso i mestieri in casa li faccio io (I sada kućne poslove ja radim, 146); n) L'olio non ce l'hanno (Ulje nemaju, 153); nj) La prolunga del telefono l'ho comprata (Produžni kabal za telefon sam kupio, 154); o) Questa frase me l'ha detta un ragazzo canadese (Ovu rečenicu mi je rekao jedan Kanađanin, 166); p) I miei questo problema non l'hanno mai avuto (Moji ovaj problem nikad nisu imali, 167), itd.

U posebni grupu izmeštanja ulevo grupisani su primeri u kojima su rečice *ci* i *ne* redundantno upotrebljene, i čija je vrednost desemantizovana: a) Ma qui ci si mettono tutti quelli che hanno problemi? (Jel ovde ležu svi oni koji imaju probleme?, 25); b) Io a Cortina ci andavo da quando ero nato (Ja sam u Kortinu odlazio od rođenja, 35); c) Di questo ne sono certa (U to sam sigurna, 64); d) Qui ci devo stare solo io (Ovde treba da budem samo ja, 74); e) capivo che lì ci stava un bell'«anch'io» (Shvatao sam da je tu postojalo i jedno „i ja“, 26); f) Di giorni così ne ho visti un po' (Ovakvih dana sam već imao, 89); g)... in quel dolore, io c'ho trovato un sacco di vita (u tom bolu pronašao sam mnogo života, 115), itd.

U oba analizirana romana uočava se izmeštanje ulevo objekta (akuzativa) i njegovo ponavljanje u obliku odgovarajuće nenaglašene akuzativne zamenice, kao i njegovo slaganje u rodu i broju sa participom prošlim u složenim vremenima. Ni u jednom romanu nije zabeležen slučaj ponavljanja dativa, dok postoje primeri u kojima su klitike *ci* i *ne* redundantno upotrebljene. Ponavljanje objekta nije fakultativno, već obavezno kako bi se izbegla eventualna zabuna vezana za značenje iskaza. Nepostojanje padeža u italijanskom jeziku iziskuje ustaljeni red reči u rečenici: subjekat – predikat – objekat: *Anna ama Paolo* ('Ana voli Paola'). Ukoliko bi se, u cilju isticanja, objekat stavio na mesto subjekta bez ponavljanja u vidu nenaglašene objektivne zamenice došlo bi do zabune, jer bi slušalac/čitalac

doživeo objekat kao subjekat: *Paolo ama Anna* ('Paolo voli Anu'). Iz tog razloga je nužno izvršiti ponavljanje objekta *Paolo lo ama Anna* ('Paola voli Ana'). Kod jezika koji imaju padeže, uključujući i srpski, red reči je slobodniji jer ne postoji mogućnost zabune budući da je subjekat izražen nominativom, a objekat akuzativom ('Ana voli Pavla' i 'Pavla voli Ana' imaju isto značenje bez obzira na redosled reči). Budući da izmeštanje ulevo predstavlja konstrukciju u kojoj nominalni konstituent biva pomeren ispred glagola (na poziciju koja je inače rezervisana za subjekat), i u kojoj dolazi do njegovog ponavljanja putem klitičke zamenice, sa stanovišta sintakse ova pojava jeste pleonazam, jer se drugi put upotrebljava konstituent koji je već prisutan u istoj rečenici. Ipak, izmeštanje ulevo predstavlja efikasan način isticanja jednog dela rečenice, koja postaje centar komunikativnog interesovanja (Berruto 2012).

3.2 Izmeštanje udesno

Ova vrsta konstrukcije nije tako učestala kao prethodna. Kod ovakve vrste strukture rečenični element koji se ističe smešten je desno, čime se postiže shema: rema – tema, za razliku od standardnog i kodifikovanog reda: tema – rema. Dakle, anticipira se i ističe, putem zamenice koja stoji ispred glagola, konstituent koji zadržava svoju post-glagolsku poziciju. Beruto (2012) objašnjava da se na ovakav način dva puta ponavlja isti konstituent, jednom pleonastično u obliku zamenice (kataforička anticipacija), a drugi put imenicom ili sintagmom koja je izmeštena udesno (*lo compro io, il pane* – 'kupiću ga ja, hleb').

Slede primeri iz korpusa IET: a) Arianna dovresti lavarla questa macchina (Ariana, trebalo bi da opereš ova kola, 14); b) Lo sai che non lo sopporto (Znaš da to ne podnosim, 17); c) Tesoro, lo sai cosa sei? (Dušo, da li znaš šta si ti?, 50); d) Tua madre la conosce questa signora? (Da li tvoja majka poznaje tu gospođu?, 77); e) Io lo sapevo che li avevi (Znala sam da ih imaš, 84); f) Lo sai chi ho incontrato...? (Da li znaš koga sam sreo ...?, 103); g) La odio la piscina (Bazen mrzim, 108), itd.

Iz korpusa EFDP selektovani su sledeći primeri: a)...negli ultimi cinque anni della mia vita ne sono cambiate di cose (...poslednjih pet godina mog života promenilo se dosta stvari, 10); b)... io lo avrei guardato Mister Tuffo (ja bih gledao Mister Tufa, 16); c) lo so che adesso tu non mi crederai (znam da mi sad nećeš poverovati, 28); d) L'avevo detto all'inizio che il campanello aveva un suono diverso (Rekao sam na početku da je zvonce imalo drugačiji zvuk, 104); e) Lo so già da casa cosa voglio (Znam još kod kuće šta želim, 105); f) una donna lo sente che sta diventando mamma (žena oseća da postaje mama, 109); g) Lo sai che non

posso vedere il sangue (Znaš da ne mogu da gledam krv, 113); h) Tu ce l'hai una famiglia? (Jel imaš porodicu?, 130); i) Allora ce l'hai il moroso? (Pa jel imaš momka?, 161); j) Io lo so che c'è gente (Znam da ima ljudi, 166).

Najviše primera za fenomen izmeštanja udesno primećeno je u strukturi koju čine zamenica *lo* sa neutralnom vrednošću ('to') i glagol *sapere* ('znati'). Zamenica *lo*, osim što predstavlja nenaglašenu akuzativnu zamenicu muškog roda 3.lica jednine ('ga') ima i vrednost neutruma, tada je nepromenljiva, i kao takva menja sadržaj čitavog iskaza ili predikativnu dopunu subjekta ili objekta (Sabatini 1985). Zbog toga je njena upotreba tako česta.

3.3 Konstrukcija prezentativno c'è

Ova konstrukcija, česta u govornom jeziku, u neostandardu se pojavljuje i u pisanim tekstovima. Reč je o segmentiranju rečenice na dva dela. Prvi deo, na kome je fokus, sadrži glagol *esserci* u značenju „postojati, nalaziti se“, a drugi (pseudo)relativnu rečenicu. U ovakvoj vrsti strukture (*c'è tuo zio che ti aspetta* umesto *tuo zio ti aspetta*) informacija je podeljena u dva monorematska bloka, gde se u prvom delu nalazi rema koja postaje tema relativne rečenice koja sledi (Berruto 2012).

Izdvojeni su sledeći primeri u romanu IET: a)...c'era un camion della spazzatura che ci rallentava (...kamion sa đubretom nas je usporavao, 15); b) C'era una che diceva che aveva un vestito discinto (Jedna je govorila da ima haljinu bez pojasa, 45); c)... c'era un numero che non conoscevo (...bio je broj koji nisam znao, 53); d)...c'era Olivia che mi faceva segno di aprire (...Olivia mi je davala znak da otvorim, 65), itd.

Primeri u romanu EFDP nešto su brojniji: a) Ci sono giorni che mi sveglio e vorrei cambiare ogni cosa (Ima dana da se probudim i želim da sve promenim, 12); b)...ci sono giorni che affido le mie decisioni a dei giochetti (...ima dana kada svoje odluke prepuštam igricama, 13); c) Ci sono persone che da quando le conosci non smetti mai di volergli bene (Neke ljude, kada ih upoznaš, nikad ne prestaneš da voliš, 28); d)...ci sono miei coetanei che hanno già una buona carriera (neki moji vršnjaci već imaju dobru karijeru, 49); e) Ci sono ragazze che quando gli suona il telefonino prendono le ferie per cercarlo nella borsa (Neke devojke, kada im pozvoni mobilni, uzmu godišnji odmor da bi ga našle u torbi, 55); f) ...c'è un'unica domanda che uno dovrebbe porsi nella vita (...postoji samo jedno pitanje koje svako treba da postavi sebi u životu, 129).

U navedenim primerima konstrukcija je rasepljena na dva dela: u prvom delu glagol *esserci* u 3.licu jednine ili množine uvodi novi element (imenicu ili

zamenicu), koje je izolovan od ostatka rečenice, i na koji je pomeren fokus, čime je taj element predstavljen kao relevantan za iskaz i posebno naglašen. U analiziranom korpusu novi element bio je neodređen (npr. IET, b) ili određen (npr. IET, d). U drugom delu sledi pseudo(relativna) rečenica koja nosi sa sobom temu. Sa stanovišta pragmatike raspoređivanje sadržaja iskaza u dva segmenta, olakšava prijem poruke, jer je izbegnuto koncentrisanje previše informacija u jednoj rečenici.

3.4 Rascepljena rečenica

Ova konstrukcija formirana je od dve rečenice od kojih jedna sadrži glagol *essere* ('biti') i novu informaciju koja postaje markirana, a druga uvodi (pseudo) relativnu eksplicitnu ili implicitnu rečenicu (*è lui che deve decidere* – 'on je taj koji treba da odluči', *è la prima volta che lo sento* – 'to čijem prvi put', *a dirlo è stato lui* – 'on je to rekao') sa već poznatom informacijom. Sabatini (1985) ističe da je rascepljena rečenica posebno česta kod upitnih rečenica (*dov'è che sei andato?* – 'gde si to otišao?').

Fenomen ilustruju sledeći primeri iz romana *Io e te*: a) *Sei tu che mi tratti come un...* (Ti si ta koja me tretira kao..., 17); b) *È per questo che ho i problemi* (Zbog toga i imam probleme, 17); c) *È la prima volta che mi invitano* (Ovo je prvi put da su me pozvali, 17); d) *Guardi che è lei che mi è venuto addosso* (Vidite, Vi ste naleteli na mene, 49); e) *...sono i sensi di colpa o l'amore che provi per me che ti spinge a farlo* (osećaj krivice ili ljubav koju osećaš prema meni te navodi da to uradiš, 63); f) *...era Olivia che non lo voleva vedere* (Olivia nije htela da ga vidi, 64), itd.

U romanu *Esco a fare due passi* izdvajaju se sledeći primeri: a) *... non è che ho deciso che fuori piove* (nije da sam odlučio da napolju pada kiša, 9); b) *Sono già io il primo che non si capisce* (Ja sam prvi koji sam sebe ne razume, 13); c) *è la fantasia a penalizzarmi in amore* (mašta je ta koja me kažnjava u ljubavi, 24); d) *Credo che siano loro a trovarla troppo facilmente* (Mislim da su oni ti koji je prelakto nalaze, 24); e) *Non è che puoi andare via subito* (Ne možeš odmah da odeš, 27); f) *Era un periodo della mia vita che volevo una ragazza brava* (U tom periodu svog života sam želeo dobru devojkicu, 39); g) *Forse è questo che non mi succede da un po'* (Možda je baš to ono što mi se ne dešava već neko vreme, 48); h) *sono già quattro volte che non voto* (već četiri puta ne glasam, 50); i) *È lei che lo fa* (Ona to radi, 109); j) *è il nostro talento che ci penalizza* (naš talenat nas kažnjava, 119); k) *È lei che mi ha raccontato questa storia* (Ona mi je ispričala tu

priču, 131); l) poi non è che trovi tutto pronto, devi cucinare, lavare (onda, nije da ćeš naći sve spremno, moraš da kuvaš, pereš, 137).

U svim pobrojanim primerima rečenica je izgrađena prema shemi: kopulativni glagol – naglašeni konsituent – che – ostatak rečenice, koji je mogao biti implicitan (EFDP, c) ili eksplicitan (svi ostali primeri). Na ovaj način je postignuta jaka markiranost rečenice. Identično kao u slučaju prezentativnog *c'è*, rascepljena rečenica je podeljna na dva različita rečenična bloka, s ciljem da se nova informacija izoluje od ostatka iskaza, kako bi se lakše identifikovala u sklopu složene rečenice.

3.5 Pomeranje klitičke zamenice

Pod klitikama se u italijanskom jeziku podrazumevaju jednosložni nenaglašeni oblici zamenica ili priloške rečice koje ne stoje samostalno, već se nalaze ispred ili iza glagola, a u govoru se oslanjaju na njega. U sintaksi neostandarda nenaglašene dativne, akuzativne, povratne i združene zamenice zauzimaju položaj ispred glagola. Patota (2006) ističe da upotreba nenaglašenih zamenica u proklitičkom položaju nije pogrešna, ali je svojstvenija kolokvijalnom registru, dok je za formalni ili književni jezik adekvatniji položaj zamenice posle glagola.

U nastavku su dati primeri pronađeni u romanu IET: a) Se vuole altro caffè lo può prendere da solo... (ako želite još kafe, možete je uzeti sami, 7); b) ti devi far pregare per uscire dal letto? (da li treba da te molim da se dignoš iz kreveta, 13); c) Me lo puoi prestare? (Možeš li da mi ga pozajmiš?, 13); d) Vedi che non ci dobbiamo preoccupare... (Vidiš da ne treba da brinemo, 26); e) Forse ci dovremmo spostare...(Možda bi trebalo da se pomerimo...,47); f) Non lo voglio sapere (Ne želim to da znam, 63, 67); g) Che cosa le dovevo dire? (Šta je trebalo da joj kažem, 66); h) Ti stavo per chiamare (Baš sam hteo da te pozovem, 75); i) ...la vado a chiamare (...idem da je pozovem,75); j) Tu mi devi lasciare in pace (Moraš da me ostaviš na miru, 83); k) Qualcuno la deve aiutare (Neko mora da joj pomogne, 85); l) Mi vuoi aiutare veramente? (Jel hoćeš stvarno da mi pomogneš, 86); m) Ci possono sentire (Mogu da nas čuju, 106), itd.

Brojni primeri su identifikovani i u romanu EFDP: a) Non mi posso lamentare (Ne mogu da se žalim, 17); b) Qui te lo devo chiedere (Ovde treba da te to pitam, 20); c)... e la devi riaccompagnare (...i treba da je ispratiš, 27); d) mi sai dire cosa fa di un uomo un uomo? (da li znaš da mi kažeš šta muškarca čini muškarcem, 52); e)...e mi potevo buttare sulle sperimentazioni (...i mogao sam da se bacim na eksperimentisanje, 60); f) Ti vuole lasciare ... (Želi da te ostavi...,

65); g) Non ti muovere (Nemoj da se pomeraš, 75); h) ci deve sempre essere qualcuno (uvek tu mora da bude neko, 90); i) la fai scrivere a lui (pusti da je on napiše, 93); j) Un'altra cosa che ti volevo dire su Mario è ... (Još nešto što sam hteo da ti kažem o Mariu je..., 111); k) quindi mi devo arrangiare (dakle moram da se snalazim, 147); l) Non mi dovrei giustificare (Ne bi trebalo da se pravdam, 148); m) ti puoi ancora stupire (još uvek možeš da se začudiš, 171), itd.

Analizom korpusa ustanovljeno je da je zamenica pozicionirana ispred glagola, možda zbog prozodije, u slučaju modalnih gladola kojima sledi infinitiv (IET, a-g, j- m; EFDP, a-f, h, j-m), uz perifrastičnu konjugaciju *stare + per + infinitiv* (IET, h), uz negativni imperativ 2. lica jednine (EFDP, g), uz kauzativno *fare* (EFDP; i) i namernu rečenicu iskazanu glagolom *andare* i infinitivom (IET, i). Takođe su upotrebljene gotovo sve vrste nenaglašenih zamenica: akuzativne (IET, a, b, h- m; EFDP, c, f, i), sa neutralnim *lo* (IET, f), dativne (IET, g; EFDP, d, j), združene (IET, c, EFDP, b), povratne (IET, d, e; EFDP, a, e, g, k – m), te rečca *ci* (EFDP, h).

3.6 Slaganje po smislu

Često se uz kolektivne imenice koje imaju oblik jednine iako označavaju množinu, glagol koristi u množini, iako gramatičko pravilo u tom slučaju nameće upotrebu glagola u jednini. Ređe postoje i slučajevi neslaganja predikata sa imenicom koja sledi (*Gli piace i libri* 'Sviđa mu se knjige').

U korpusu nije bilo mnogo primera za ovaj fenomen, a uočeni su u romanu IET: a) Un paio di estati le avevamo passate insieme a Capri... (Nekoliko leta smo proveli na Kapriju, 55); b) Ci sarà meno cinque qua fuori (Napolju mora da je minus pet, 66).

3.7 Veznici *ma* i *e*

Upotreba veznika *ma* i *e* na početku rečenice česta je pojava u neostandardu. Sabatini (2004) podseća da veznik *ma* ima adverzativnu vrednost (ali, već, nego) i spaja dve rečenice, prvu koja je uvek negativna i drugu koja se po značenju suprotstavlja prvoj (*oggi non è lunedì, ma martedì* – 'danas nije ponedeljak, već utorak'). Isti veznik ima i limitativnu vrednost (ipak) u rečenicama u kojima upoređuje dva različita gledišta (*oggi è freddo, ma è una bellissima giornata* – 'danas je hladno, a ipak je prelep dan').

U neostandardu veznik *ma* ne spaja dve rečenice, već se nalazi na početku iskaza i ima emfatičku vrednost (pa, ma), odnosno daje rečenici jednu notu nestrpljenja ili čuđenja.

Iz romana IET izdvojeni su naredni primeri: a) Ma che è questa novità che ti lavi? (Kakva je to novost da se ti kupaš?, 13); b) Ma che stupidaggine... (Ma kakva glupost, 16); c) Ma lo fanno venire...? (Hoće li mu dati da dođe...?, 33); d) Ma possiamo andare tutti? (A jel možemo svi da idemo?, 33); e) Ma dove vai? (Ma kuda ideš?, 38); f) Ma che sta succedendo? (Ma šta se to dešava?, 44); g) Ma sai che vuol dire? (Pa jel znaš šta to znači?, 46); h) Ma com'è successo? (Pa kako se to desilo?, 48); i) Ma tu che ne sai? (Šta ti znaš o tome?, 48); j) Ma che domande faceva? (Kakva je to pitanja postavljala?, 54); k) Ma che cavolo voleva da me? (Koji je đavo htela od mene?, 74); l) Ma mai nella vita (Ma nikad u životu, 76); lj) Ma che la conosci? (Da je ne poznaješ?, 78); m) Ma che razza di malattia aveva? (Kakvu li je bolest imala?, 78); n) Ma che hai? (Ma šta ti je, 78); nj) Ma tu, mamma, le vuoi bene? (Mama, jel je ti voliš?, 104); o) Ma ti ricordi quando andavamo l'estate a Capri? (Jel se sećaš kada smo leti odlazili na Kapri?, 105); p) Ma ora nuoti? (A jel sada plivaš?, 108), itd.

Slede primeri iz romana EFDP: a) Ma questo è veramente il lago dove mi voglio tuffare? (Jel ovo zaista jezero u koje želim da skočim?, 17); b) Ma vuoi sapere cosa mi infastidiva di più? (Jel hoćeš da znaš šta mi je najviše smetalo?, 45); c) Ma tu ti diverti? (Pa jel se zabavljaš?, 69); d) Ma è possibile che ogni volta che parlo di un'ambizione...(Ma jel moguće da svaki put kada pričam o ambiciji..., 90); e) Ma si vede che ho fatto la lampada? (Jel se vidi da sam se kvarcovala?, 92); f) Ma io che merito ho? (Ma kakva je moja zasluga?, 117); g) Ma perché io e te non facciamo mai l'amore? (Zašto ja i ti nikad ne vodimo ljubav, 119); h) Ma la vita è veramente come il gelato...? (Pa jel život stvarno kao sladoled...?, 161); i) Ma sinceramente mi piace anche molto starmene in casa (Iskreno, volim i da ostajem kod kuće, 173), itd.

Analognu tendenciju ima i sastavni veznik *e* (Sabatini 2004), koji, upotrebljen na početku rečenice, služi da se, stilski, iskaz posebno naglasi.

Fenomen je izrazito učestao u romanu *Io e te*: a) E non ringrazio neanche i genitori di Alessia? (Da se ni ne zahvalim Alesijinim roditeljima?, 16); b) E a questa domanda non c'erano risposte (Na ovo pitanje nije bilo odgovora, 37); c) E se la comprassimo a Komodo? (A da je kupimo na Komodu?, 45); d) E perchè dovremmo andare a vivere lì? (A zašto bi trebalo da živimo tamo?, 45); e) E allora scendi da quella macchina e vieni a vedere (E pa izađi iz kola i dođi da vidiš, 47); f) E invece la porta si è spalancata (Međutim, vrata su se širom otvorila, 58); g) E

ora che vuoi? (Pa šta sad hoćeš?, 66); h) E come mai? (Otkud to?, 72); i) E che mi proponi di buono? (Pa šta mi dobro predlažeš?, 105); j) E niente, ti hanno buttato in acqua (Ništa, bacili su te u vodu, 107); k) E mia madre non ha fatto niente? (A moja majka nije ništa učinila?, 107); l) E poi che è successo? (A šta se zatim dogodilo?, 107), itd.

U Romanu EFDP identifikovano je nešto manje primera: a) E anche stavolta io non c'entro (Ni ovog puta nije imalo veze sa mnom, 10); b) E non ti sto parlando di lavoro (Ne pričam ti o poslu, 14); c) E io impazzisco (A ja ludim, 40); d) E poi un figlio costa (Osim toga dete košta, 43); e) E faccio degli errori anche in questo (Pravim greške i u ovome, 50); f) E sottolineo please (Podvlačim please, 59); g) E a volte non si trovava nemmeno il posto (A ponekad i nije bilo mesta, 68); h) E quante volte nella vita ne avrei avuto bisogno (Koliko mi je samo puta u životu to trebalo, 136); E poi chi pulisce? (A ko će da čisti?, 153), itd.

Roman *Io e te* je preveden za srpski jezik 2011. godine, pod naslovom *Ja i ti* i objavila ga je izdavačka kuća Plato Books. Želeli smo da proverimo na koji način su prevodioci Mirela Radosavljević i Aleksandar Levi rešili problem prevođenja veznika *ma* imajući u vidu da je reč o neostandardnom italijanskom jeziku.

Navodimo prevod primera rečenica sa veznikom *ma*: a) Sad ćeš ti odjednom toliko da se ti kupiš?, 19; b) Kakva budalaština, 23; c) Hoće li ga pustiti...?, 49; d) A možemo svi da dođemo?, 49; e) A kuda ćeš ti?, 57; f) Šta se ovo dešava?, 65; g) A znaš li šta to znači?, 66; h) A kako se to desilo?, 70; i) Ma, šta ti znaš o tome?, 71; j) Kakve gluposti ova pita!, 79; k) Ma šta, kog vraga, ona hoće od mene?, 107; l) Ma ni za živu glavu, 111; lj) Da je slučajno ne poznaješ?, 114; m) nema prevoda, 114; n) Ma šta je s tobom?, 115; nj) A ti, mama, da li je voliš?, 152; o) Sećaš li se kada smo leti odlazili na Kapri?, 105; p) Da li sada plivaš?, 158.

Veznik *ma* je preveden ili kao 'a' (d, e, g, h, nj.), ili kao 'ma' (i, k, l, n), a najčešće nije uopšte preveden (a, b, f, j, lj, o, p). Ni u jednom slučaju nije preveden kao veznik koji ima adverbativnu ili limitativnu vrednost ('ali, već, nego', odnosno 'ipak'). Najčešće je korišćen u upitnim rečenicama u kojima je imao jaku emfatičku funkciju. Navedena funkcija je u srpskom prevodu često bila izgubljena jer veznik nije preveden ni na koji način.

Na isti način smo testirali i prevod veznika *e*: a) Zar ni Alesijinim roditeljima da se ne zahvalim?, 22; b) Na to pitanje nisam znao odgovor, 55; c) A da je kupimo na Komodu?, 65; d) A zašto bismo otišli da živimo baš tamo?, 65; e) Pa izađi iz tih kola i dođi da vidiš, 69; f) Međutim, vrata su se širom otvorila, 85;

g) Šta sad hoćeš?, 96; h) Kako to?, 104; i) Kakav meni predlažeš?, 154; j) I ništa, bacili su te u vodu, 157; k) A moja majka nije reagovala?, 157; l) A šta se potom dogodilo?, 157.

Veznik *e* preveden je na različite načine, kao: ‘zar ni’ (a), ‘a’ (c, d, k, l), ‘pa’ (e), ‘međutim’ (f), ‘i’ (j), ili nije preveden (b, g, h, i). Ni u jednom primeru nije preveden sastavnim veznikom *i*. Iako je u italijanskom tekstu ovaj veznik uvek upotrebljavan u cilju isticanja i naglašavanja, u srpskom prevodu uočavamo da je, usled neprevođenja veznika, njegova emfatička funkcija zanemarena, čime su se dobili potpuno neutralni iskazi.

3.8 Parataksa

U neostandardu je česta pojava paratakse, odnosno povezivanje rečenica bez veznika koji uvode zavisne rečenice (Sabatini 1985, Sobrero 1993). Premda autori koriste i hipotaksu, u oba romana uočljivo je prisustvo struktura u kojoj se nižu nezavisne rečenice unutar sintaksičke celine.

Navodimo nekoliko primera iz romana IET: a) Le mostro la chiave. – Centodiciannove. Si segna il numero. – Se vuole altro caffè lo può prendere da solo al buffet. – Grazie. – Dovere. (Pokazujem joj ključ. – Sto devetnaest. Beleži broj. – Ako želite još kafe, možete je uzeti i sami za šankom. – Hvala. – Dužnost.,7); b) Papà ha detto che devo essere indipendente. Che devo avere la mia vita. Che mi devo staccare da te. (Tata je rekao da treba da se osamostalim. Da treba da imam svoj život. Da treba da se odvojim od tebe,17); c) Ho guardato l’orologio. Le sette e cinquanta. Troppo presto per tornare a casa. (Pogledao sam na sat. Deset do osam. Suviše rano da se vratim kući, 20); d) E quando esci? – Più tardi andrò da nonna. – Papà? – È appena uscito. (Kada izlaziš? – Kasnije ću otići kod bake. – Tata? – Upravo je izašao, 20); e) Ma sai che vuol dire? – Certo, – ho detto io. – Che fa vedere troppo. – Non mi pare che quel vestito fa vedere troppo. – Forse no. – Lo provo? – Va bene. (Da li znaš šta to znači? – Naravno, – rekao sam. – Da previše otkriva. – Ne izgleda mi kao da ta haljina previše otkriva. – Možda ne. – Da je probam? – U redu, 46); f) Allora, come va? – Tutto bene. – Non chiami mai. Se non ti chiamo io... Ti diverti? – Molto. – Sei triste che domani devi tornare? – Sí. Un po’... – A che ora partite? – Presto. Ci svegliamo e partiamo. – E oggi che fate? – Sciamo. (Pa kako je? – Sve ok. – Ne zoveš nikad. Da te ja ne zovem... Jel se zabavljaš? – Veoma. – Da li si tužan što se sutra vraćaš? – Da. Malo.. – U koliko sati krećete? – Rano. Budimo se i krećemo. – A šta ćete danas da radite? Skijamo se, 103).

Izdvojili smo nekoliko primera iz EFDP: a) Bevo il mio caffè pago ed esco. I poliziotti sono andati via. (Ispijam svoju kafu plaćam i izlazim. Policajci su otišli, 88); b) Concerti. Cinema. Serate in casa. Viaggi. (Koncerti. Bioskop. Večeri kod kuće. Putovanja, 121); c) ... mia madre mi sente, si alza dal letto, viene in bagno e mi mette una mano sulla fronte (moja majka me čuje, ustaje iz kreveta, dolazi u kupatilo i stavlja mi ruku na čelo, 136); d) Oggi ho tempo e ho anche fame. Molta fame. Starving. Succo di frutta, caffè macchiato, biscotti, tè, spremuta d'arance, fette biscottate, burro, marmellata. (Danas imam vremena i gladan sam. Veoma gladan. Starving. Voćni sok, kafa s mlekom, keks, čaj, sveže ceđena pomorandža, dvopek, puter, džem, 151); e) Mi siedo, mangio e ascolto la musica. (Sedam, jedem, slušam muziku, 152); f) Caffé, sigaretta, qualche clic al computer ed è tutto pronto. Posso navigare. Posso mandare le mie e-mail. (Kafa, cigareta, par klikova na kompjuteru i sve je spremno. Mogu da surfujem. Mogu da šaljem moje mejlove, 155).

Zajednička karakteristika primera iz oba romana jeste da je niz gramatički nezavisnih rečenica povezan u tekst sadržajno. Iako su neretko rečenice samo nanizane jedna na drugu, svaka naredna rečenica donosi novu informaciju koja se oslanja na sadržaj prethodne rečenice.

4. ZAKLJUČAK

Fenomen neostandardnog italijanskog jezika dugo je bio cenzurisano u gramatikama jer je odstupao od standardnog referentnog modela koji je podlegao normativnoj kodifikaciji. Rad se bavio analizom dva moderna italijanska romana: *Io e te* (N. Ammaniti) i *Esco a fare due passi* (F. Volo), s ciljem da dokaže koliko su sintaksički elementi neostandarda prisutni u književnom jeziku. Analiza tekstova je pokazala da najučestalije sintaksičke karakteristike neostandarda predstavljaju: izmeštanje ulevo, izmeštanje udesno, prezentativno *c'è*, rascepljena rečenica, pomeranje klitičke zamenice, upotreba veznika *ma* i *e*, i parataksa. Ni u jednom od dva romana ne preovladavaju primeri neostandarda u odnosu na kanonsku sintaksu standarda. Pored toga, primeri neostandarda se pojavljuju najčešće u dijalozima protagonista (mladih osoba), u kontekstu u kojem autori pokušavaju da postignu komunikativnu neposrednost, tj. da tekstu daju karakter svakodnevnog govora. Ipak, sintaksički elementi neostandarda su toliko brojni i podjednako prisutni u dva potpuno različita književna ostvarenja, da se ovaj fenomen više ne može posmatrati kao pogrešan, već kao proširenje standarda bez koga bi on bio nepotpun, i kao neizbežna stvarnost koja pretenduje da uđe u gramatike kao buduća norma.

IZVORI

- Ammaniti, N. (2010). *Io e te*. Torino: Einaudi.
Volo, F. (2001). *Esco a fare due passi*. Milano: Mondadori.

LITERATURA

- Adamo, G. (2007). Riflessioni sulle opere di due scrittori italiani contemporanei: Niccolò Ammaniti e Diego De Silva. *The italianist*, 27, 166–184.
- Berruto, G. (2010). Italiano standard. In Simone, R. (Ed.), *Enciclopedia dell'Italiano*. Roma: Istituto della. Enciclopedia Italiana Treccani. Preuzeto 26. 11. 2010, sa
[http://www.treccani.it/enciclopedia/italiano-standard_\(Enciclopedia_dell'Italiano\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/italiano-standard_(Enciclopedia_dell'Italiano))
- Berruto, G. (2012). *Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo*. Roma: Carocci editore.
- Cortelazzo, M. (2000). *Italiano d'oggi*. Padova: Esedra.
- D'Achille, P. (2016). Architettura dell'italiano di oggi e linee di tendenza. In Lubello, S. (Ed.), *Manuale di linguistica italiana* (pp. 165–189). Berlin: De Gruyter.
- D'Agostino, M. (2007). *Sociolinguistica dell'Italia contemporanea*. Bologna: Il Mulino.
- De Renzo, F. (2008). Per un'analisi della situazione sociolinguistica dell'Italia contemporanea. Italiano, dialetti e altre lingue. *Italica*, 85(1), 44–62.
- Fioretto, N. (2011). *Italiano. Appunti e disappunti*. Perugia: Graphe.it.
- Grassi, C. et al. (2012). *Fondamenti di dialettologia italiana*. Roma-Bari: Editori Laterza.
- Marazzini, C. (2004). *Breve storia della lingua italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Patota, G. (2006). *Grammatica di riferimento dell'italiano contemporaneo*. Milano: Garzanti Linguistica.
- Sabatini, F. (1985). L' "Italiano dell'uso medio": una realtà tra le varietà linguistiche italiane. In Holtus, G. & Radtke, E. (Eds.), *Gesprochenes Italienisch in Geschichte und Gegenwart* (pp. 154–184). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Sabatini, F. (2004). Lettera sul "ritorno alla grammatica". Preuzeto 16. 9. 2004, sa
<http://www.liceomascalucia.it/nuova%20caddella/sabatini%20grammatica.pdf>
- Sobrero, A. A. (Ed.) (1993). *Introduzione all'italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*. Bari: Laterza.

Marija N. Vujović

ANALYSIS OF THE SYNTAX ELEMENTS OF THE NEO-STANDARD ITALIAN
LANGUAGE IN TWO CONTEMPORARY ITALIAN NOVELS: *IO E TE* BY N.
AMMANITI AND *ESCO A FARE DUE PASSI* BY F. VOLO

Summary

If the Italian standard is a reference model for the correct use of language, since it is subject to normative codification, then the neostandard is a new and informal variety of the Italian language, present in the spoken language for decades, but censored in grammars. Despite that, it is noticeable how much this linguistic variety is an integral part of contemporary Italian literature. This paper analyzes two contemporary Italian novels (*Io e te* by Niccolò Ammaniti and *Esco a fare due passi* by Fabio Volo) in order to find the basic syntactic characteristics of neostandard. The selected authors represent a kind of antipodes, and hereof their texts provide an ideal framework for research. The analysis of the novels showed that the most common syntactic characteristics of the neostandard are: left-dislocation, right-dislocation, construction: presentative *c'è*, cleft sentence, displacement of the clitic pronoun, use of the conjunctions *ma* and *e* and parataxis. In the novels the examples of neostandard don't predominate over the canonical syntax of standard. In addition, the examples of neostandard appear most often in the protagonist's dialogues, in the context in which the authors try to achieve communicative immediacy and make the dialogues closer to the readers, in order to give the text the character of everyday speech. However, the syntactic elements of the neostandard are so numerous and equally present in two completely different literary works, that this phenomenon can no longer be considered wrong, nor ignored as a linguistic variety that deviates from the codified grammatical norm.

Key words: Italian language, neostandard, syntax, Niccolò Ammaniti, Fabio Volo

